

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Volume 7

Issue 4

Gödöllő
2011

A MAGYAR SZÜRKE SZARVASMARHÁT TARTÓ TENYÉSZETEK ÁLLATLÉTSZÁM ALAKULÁSA, ÉS AZ AZT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

Mészáros Kornélia¹, Demény Márton²

¹Szent István Egyetem Vállalatgazdasági és Szervezési Intézet, 2100 Gödöllő, Páter K. u. 1.

²Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete, 1134 Budapest, Lóportár u. 16.

meszaros.kornelia@gtk.szie.hu

Összefoglalás

Magyarországon a szilajságuknak, ellenállóságuknak és kevesebb ráfordítást igénylő tartásuknak köszönhetően, egyre kedveltebbek az őshonos fajták. A magyar szürke szarvasmarhát tartó gazdaságok száma és ezzel együtt az állatállomány is évről évre folyamatosan növekszik. A '60-as években a kipusztulás fenyegette ezt az állatfajtát, viszont manapság már több ezres nagyságrendű állatlétszámról beszélhetünk. A legelőre alapozott, extenzív tartástechnológia sajátosságai miatt az állattartás körülményeit fokozott mértékben nehezíti az időjárás mezőgazdaságra gyakorolt sokszor negatív hatása. A jövedelmezőséget pedig a termelői értékesítési árak befolyásolják, amelyek gyakorta alacsonyok. A húshasznú szarvasmarhatartásról ágazati szinten elmondható, hogy támogatások nélkül általában életképtelenek a vállalkozások.

A Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete által nyilvántartott gazdaságok tehénlétszám szerinti EUME nagyság kategorizálás szerint vizsgáltuk a méret alakulását. A vizsgált 2 évben a nagyon kicsi (<4 EUME) méretű vállalkozások jellemezték a tenyészeteket – 2006-ban 76,1%-a, 2009-ben 61,1%-a a vállalkozásoknak tartozott ide. A vállalkozások száma és a mérete is nőtt a vizsgált években. A növekedések háttérében azonban nem gazdasági indokok állnak, hanem az ezen állatok tartásával foglalkozó emberek a fajta és az állatok iránt érzett erős szeretete.

Kulcsszavak: őshonos szarvasmarha, EUME szerinti méret, gazdaságosság

The stock number change at Hungarian grey cattle keeping stock farms and the influence factors

Abstract

The native species are more and more popular in Hungary due to the resistance and less cost keeping technology. The number of Hungarian grey cattle keeping farms and the stock unit numbers are increasing year by year. In the '60s this species was threatened by die out but nowadays we can speak thousands of stock number. The unfavourable weather conditions make the keeping circumstances more difficult because of extensive pasturing technology. The profitability is more influenced by producer prices which are commonly low. Generally the beef cattle sector without aids could not be viable in Hungary.

The main aim of this study is determine the EUME size by the records of Hungarian Grey Cattle Breeding Association. This paper examines also the stock number changing of farms size and the influence factor between 2006 and 2009. In this two studied years the Very little (<4 EUME) farms amounted to the most of stock-farm– 76,1% in 2006 and 61,1% in 2009. The total numbers of farms and the average stock numbers were also increasing in the examined period. There are not just economic reasons in the background of expansion but farmers attachment to these species and animals.

Key words: native cattle species, size of EUME, economic

Irodalmi áttekintés

Magyarországon a szarvasmarhalétszám folyamatos csökkenése ellenére (Bojtárné, 2011; KSH, 2011) egyre többen kezdenek őshonos szarvasmarhatartással foglalkozni. A Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesületének nyilvántartása szerint ma már 6000 kiváló pedigrijű magyarországi tehénállományról beszélhetünk, ami kiegészül a borjak, növendék üszők, és tenyészbikák létszámával (Bodó és mtsai, 2010).

A marhahús nagy része exportra kerül, mivel hazánkban meglehetősen csekély mennyiségű marhahúst fogyaszt a lakosság (Popp és Potori, 2009; Buzás és Szabó, 2009; Bakosné és Fogarassy, 2011). Az ökológiai gazdálkodásból származó marhahús iránti igény viszont növekvő tendenciát mutat napjainkban (Márai, 2008). Az ágazatban jelentős szerepe van a támogatásoknak, amely nélkül

veszteséget termelnének a gazdák (Ózsvári és mtsai, 2002, Csonka és Kemény, 2005, Popp és Molnár, 2010).

Béládi és munkatársai 2009-ben foglalkoztak sertés- és baromfitartók, valamint tejtermelők állattartási motivációival és arra a megállapításra jutottak, hogy a megélhetési nehézségek ellenére nem adják föl a gazdák a termelést. A motivációjuk nem ágazat specifikusak, az állatok szeretetében gyökerezik. (Béládi és mtsai, 2009)

A Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete által nyilvántartott gazdaságok tehénlétszám szerinti EUME mérete kerül megállapításra ebben a vizsgálatban. Az Európai Unióban 40 éve működik a Farm Accounting Data Network (FADN), amelyet Magyarország is átvett. A rendszer a mezőgazdasági vállalkozások méreteit ökonómiai kategóriaként kezeli. A kategóriák egységes mérésére bevezették az EUME mértékegységét (Community Committee, 2007). A magyarországi viszonyok között minden olyan mezőgazdasági vállalkozás szolgáltat adatot, amely eléri a 2 EUME. Hazánkban az adatszolgáltatásért felelős szervezet az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI). (Keszthelyi, 2009) Magyarországon 2 EUME az életképesnek tekintett ökonómiai méret küszöbértéke. (Posta és Fürjész, 2005)

Anyag és módszer

A vizsgálat adatbázisa a Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete által készített éves jelentésekből származik, figyelembe véve a fajtatizta magyar szürke állományok teheneinek létszámát.

Az EUME méretek az állatlétszám alapján, valamint az állatok eltartásához szükséges legelőterület nagysága alapján kerültek meghatározásra. A tanulmány nem vesz figyelembe a szarvasmarhatartás melletti más mezőgazdasági tevékenységet - az Egyesületnek egyéb tevékenységről nincs tudomása.

A tanulmány következő része a vállalkozások számának változására, valamint az EUME szerinti méretváltozásokra keresi a választ: a bázisévnek tekintett 2006-os állatlétszám és vállalkozás szám a 2009-es évre milyen változáson ment át. A megfigyelt változások okait keressük a kapcsolódó áruk árváltozásában - termelői marhahús ára és termelői kukorica ára -, valamint az ágazatban lehívható támogatások mértékében.

Eredmények és értékelésük

A Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete által készített nyilvántartás alapján, az egyes EUME méretek alá tartozó vállalkozások számát az 1. ábra mutatja. A vizsgált vállalkozások száma 2006-ban 197 db, 2009-ben 203 db volt. 2006-ban a Nagyon kicsi méretű vállalkozásokból volt a

legtöbb (76,1%), amely 2009-re a csökkent arányaiban (61,6%). A nagyobb kategóriát jelentő vállalkozások száma viszont nőtt. A Nagyon kicsi kategóriába az 1-20 tehenes vállalkozások kerültek besorolásra.

A Nincs kategóriát a két vizsgált évben különböző képen kell érteni: 2006-ban a még létre nem hozott vállalkozások, 2009-ben a már megszűnt tenyészeteket jelenti. 2009-ben 2006-hoz képest 27 vállalkozás hagyta abba a működését, 32-en pedig elkezdtek magyar szürke szarvasmarha tartásával foglalkozni.

A Nagyon nagy méretet csak a nemzeti parkok tudták elérni. Ugyanakkor megtalálható köztük Alsó közép méretű, Felső közép méretű és Nagy méretű tenyészet is – természetesen csak a szürkemarkhatartást figyelembe véve. A Nagy méretű tenyészetek között azonban vállalkozásokat is találunk már (2006-ban 4db, 2009-ben 5 db).

1. ábra: Szürke marhát tartó vállalkozások méretalakulása 2006-ban és 2009-ben
(Forrás: MSZTE jelentés (2006, 2009) alapján saját szerkesztés)

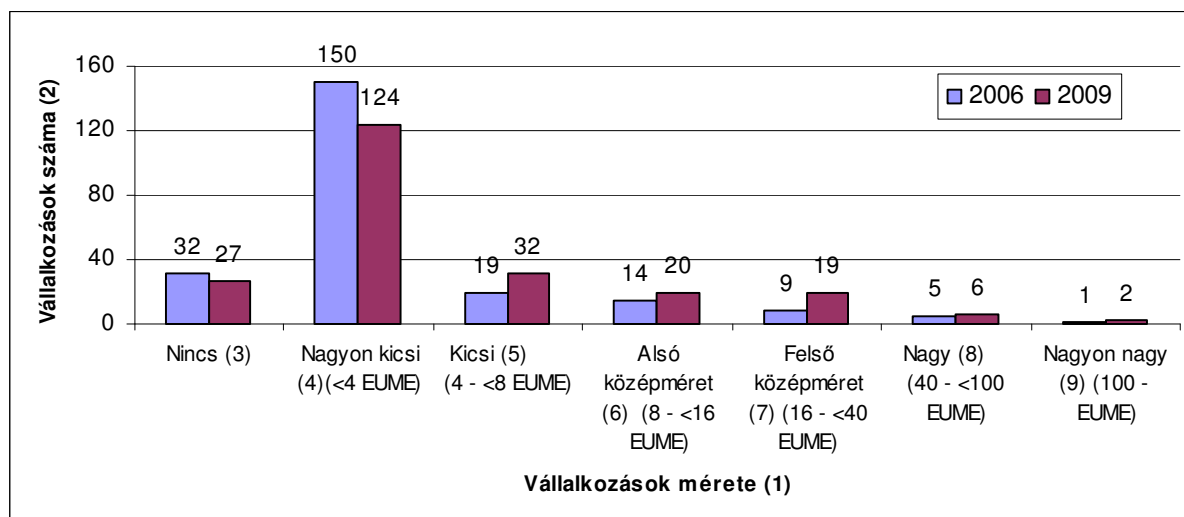

Figure 1. The size of grey cattle keeper farms from 2006 to 2009

The number of farms (1), The size of farms, None (3), Very small (4), Small (5), Medium small (6), Medium large (7), Large (8), Very large (9)

A következőkben arra kerestük a választ, hogy mely, a mezőgazdaságban is bekövetkezett események állhatnak a vállalkozások számának és növekedésének (a természetes szaporodáson túl) hátterében.

A 2006-2009-ig tartó periódusban vizsgálatra kerültek a kukorica-, fiatal bika- és vágótehén termelői árak (2. ábra). Azért a kukorica termelői árának vizsgálatát választottuk, mert ugyan kukoricát

legfeljebb csak télen kapnak az állatok kiegészítésként, de a takarmánykukorica árának változása tükrözi az egyéb takarmányok - például a széna - árának változását is.

2007-ben aszály volt Magyarországon, amely a kukorica árát jelentősen megemelte, a marhahús árában azonban egyik esetben sem okozott növekedést. A 2008-as év kedvező időjárású volt, így a takarmánykukorica ára csökkent az aratással. A válság 2008-as kezdete a marhahús piacán az év második felétől látszik az árak emelkedésében. A kukorica árában azonban 2009 elejétől láthatunk emelkedést, amely az átlagos évi növekedésnél nagyobb mértékű. 2009-ben az árak csökkenését - a vágótehén, a fiatal bika és a takarmánykukorica esetében - az aratás hozza meg újból.

2. ábra: Vágótehén-, fiatal bika- és kukorica termelői árának változása 2006-2009

(Forrás: AKII adatai alapján saját szerkesztés, 2011)

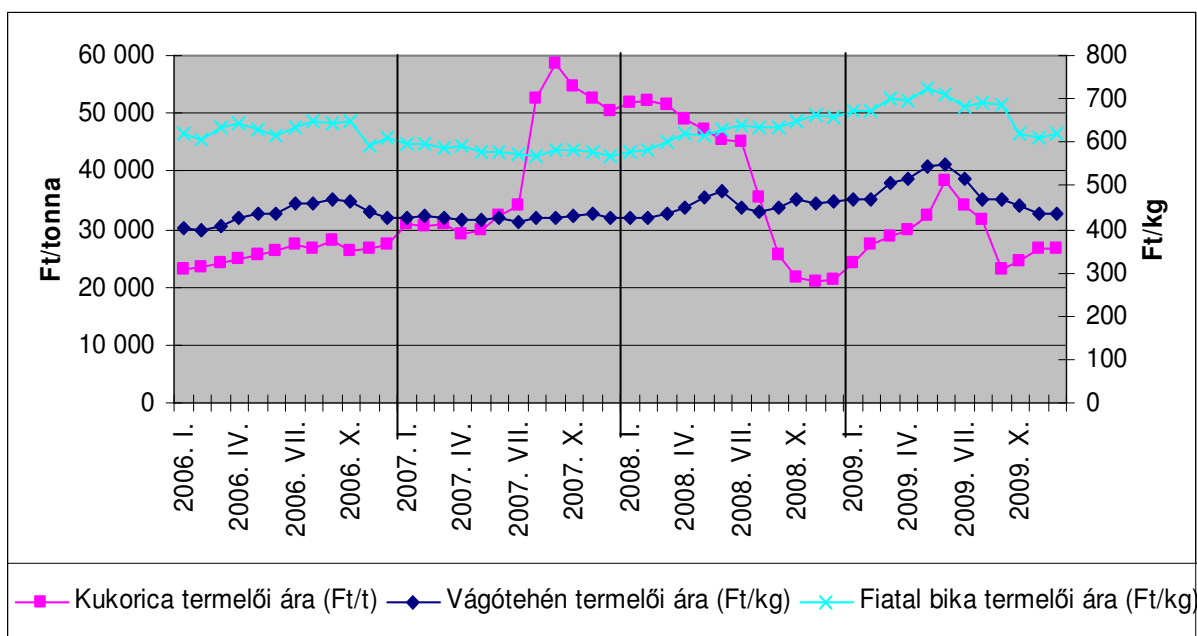
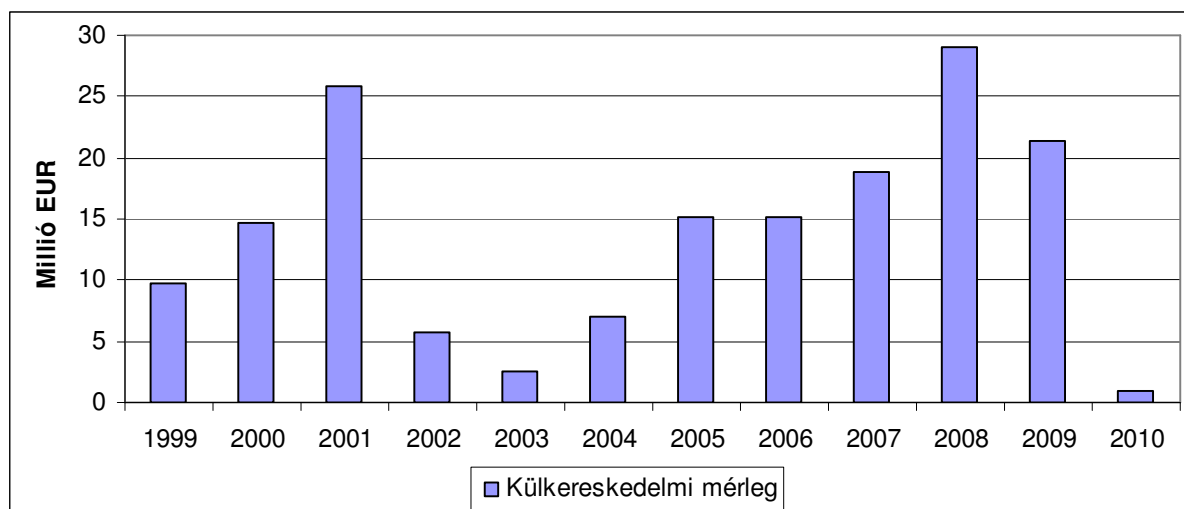

Figure 2. Producer prices of beef cow, young beef bull and maize from 2006 to 2009

Producer price of maize (1), Producer price of beef cow (2), Producer price of young beef bull (3)

A 2009-es aratással az árak visszacsökkentek a korábbi szintjükre. A válság a szarvasmarhatartó szektorban is visszaesést okozott. Az árak 2009 végéig azonban nem jelzik a visszaesést, ezért a vizsgálatot a külkereskedelmi mérleg elemzésével folytattuk. Magyarország élő szarvasmarha külkereskedelmi mérlege (3. ábra) megmutatja, hogy a válság kapcsán 2009-ben csekély, 2010-ben jelentős visszaesés következett be. A termelői árakat és a külkereskedelmi mérleget együttesen megvizsgálva megállapítható, hogy az árakban a válság csak később okozott változást - emelkedett-, míg a kereskedelmi mennyiségben változása, időben hamarabb következett be - csökkent.

3. ábra: Magyarország élő szarvasmarha külkereskedelmi mérlege az EU27-en belül

(Forrás: Eurostat)

Figure 3. International live cattle trade balance of Hungary in the EU27 countries

International trade balance (1)

Az EU-csatlakozástól a húshasznú szarvasmarhatartáshoz kapcsolódó támogatások mértéke évről évre nőtt. A KAP közvetlen kifizetése és a nemzeti támogatás együttesen 2011-ben érték el a 100%-ot. A külkereskedelmi mérleg 2004-2008-ig tartó emelkedésében jelentős szerepet játszhatott.

Következtetések és javaslatok

Mind a szürke marhát tartó gazdaságok száma, mind az állatlétszám növekedett 2006-ról a 2009-es évre. A 2007-es aszály nem befolyásolta negatívan a növekedési tendenciát. A szarvasmarhát tartó gazdálkodással 3 év távlatában 27 vállalkozás hagyott fel, amely - a gazdaság bármely szektorát tekintve - igen csekély mértékű.

A válság hatására az árak ugyan kevésbé mozdultak el, a keresett mennyiség azonban töredékére csökkent. Habár a szürkemarha tartása elsősorban a génmegőrzésre, állománynövelésre irányul, a húshasznú szarvasmarhatartók bevételeiket csak hús értékesítésével növelhetik.

Ezek alapján megállapítható, hogy a magyar szürke szarvasmarha tartását kevésbé befolyásolják az időjárási körülmények és a gazdasági nehézségek. A szürke szarvasmarha tartókról is elmondható, amit Béládi és munkatársai más állattartó szektorokban is megállapítottak: a gazdák motivációi nem ágazatspecifikusak (Béládi és mtsai, 2009). Azokat, akik ezen őshonos állatok tartásába kezdenek, általában a fajta iránt érzett erős szeretet motiválja, és a magyar szürke által képviselt szilajságot,

ellenállóságot, tartást és természet közelséget sugárzó értékrend, amely minden magyar ember szívéhez közel áll.

Irodalomjegyzék

- Bakosné Böröcz M., Fogarassy Cs.* (2011): A hazai húsmarhatartás környezeti értékelése és externáliák vizsgálata benchmarking módszerrel. *Gazdálkodás*, 55. 2. 181-185.
- Béládi K., Kertész R., Dudás Gy.* (2009): A mezőgazdasági termelő motivációi az állati termék előállításában. *Gazdálkodás*, 53. 4. 345-356.
- Bodó I., Gera I., Babay G., Komlósi I., Mészáros B., Tóth R., Völgyi Csík J.* (2010): Jelentés a Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete által nyilvántartott tenyészetek állományáról 2009. Belső dokumentum.
- Bojtárné L.M.* (2011): Agrárgazdasági figyelő. *Agrárgazdasági Kutató Intézet*, 3. 2. 6.
- Buzás Gy., Szabó F.* (2009): Húsmarha tenyésztési ismeretek: A marhahús termelés jövedelmezőségi viszonyai II. rész, *Magyar Állattenyésztők Lapja*, 37. 3. 6-7.
- Comunity Commuttee for the Farm Accountancy* (2007), Brussels, European Comission Directorate-General for Agriculture and Rural Develpoment. Letöltve: 2010. 02. 10.
http://ec.europa.eu/agriculture/rca/methodology1_en.cfm#dotfoo
- Csonka A., Kemény G.* (2005): A marhahizlalás gazdaságosságának vizsgálata egy Somogy megyei vállalkozásban. *Gazdálkodás*, 49. 3. 72-78.
- Keszthelyi Sz.* (2009): A tesztüzemi rendszer bemutatása, *Agrárgazdasági és Kutató Intézet*,
https://www.aki.gov.hu/publication/a_tesztuzemi_rendszer_bemutatasa/1
- Márai G.* (2008): Melyiket válasszuk? Az öko és hagyományos szarvasmarha-hústermelés gazdasági vizsgálata. *Biokultúra*, 19. 3. 12-14.
- Ózsvári L., Bíró O., Illés B. Cs.* (2002): Veszteségek számokban II. *Magyar Mezőgazdaság*, 42. 16-17.
- Popp J., Molnár A.* (2010): Közös Agrárpolitika 2013 után: kihívások és lehetséges válaszok. *Gazdálkodás*, 54. 1. 2-25.
- Popp J., Potori N.* (2009): A főbb állattenyésztési ágazatok helyzete, *Agrárgazdasági Tanulmányok*. *Agrárgazdasági Kutató Intézet*, 3.37-46.
- Posta L., Fürjész I.* (2005): Az ökonómiai üzemméret a megújuló magyar agrárrendszerben,
http://www.avacongress.net/ava2005/presentations/vallalatgazdasagtan_2/4.pdf

[pair.aki.gov.hu]

[ec.europa.eu/eurostat]

[www.ksh.hu]